

ANDRAGOGIKA

Senioři – výzva pro knihovny

Liberec, 27. května 2014

PhDr. Michal Šerák, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra andragogiky a personálního řízení

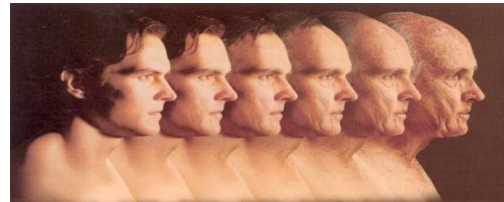
*Stárnutí není nic jiného než
zlovyk, na který opravdu
zaměstnaný člověk nemá čas.*

André Maurois
francouzský spisovatel

Obyvatelé vyspělých zemí se dožívají stále vyššího věku. Zároveň jsou mnohem déle tělesně zdatní a méně nemocní.

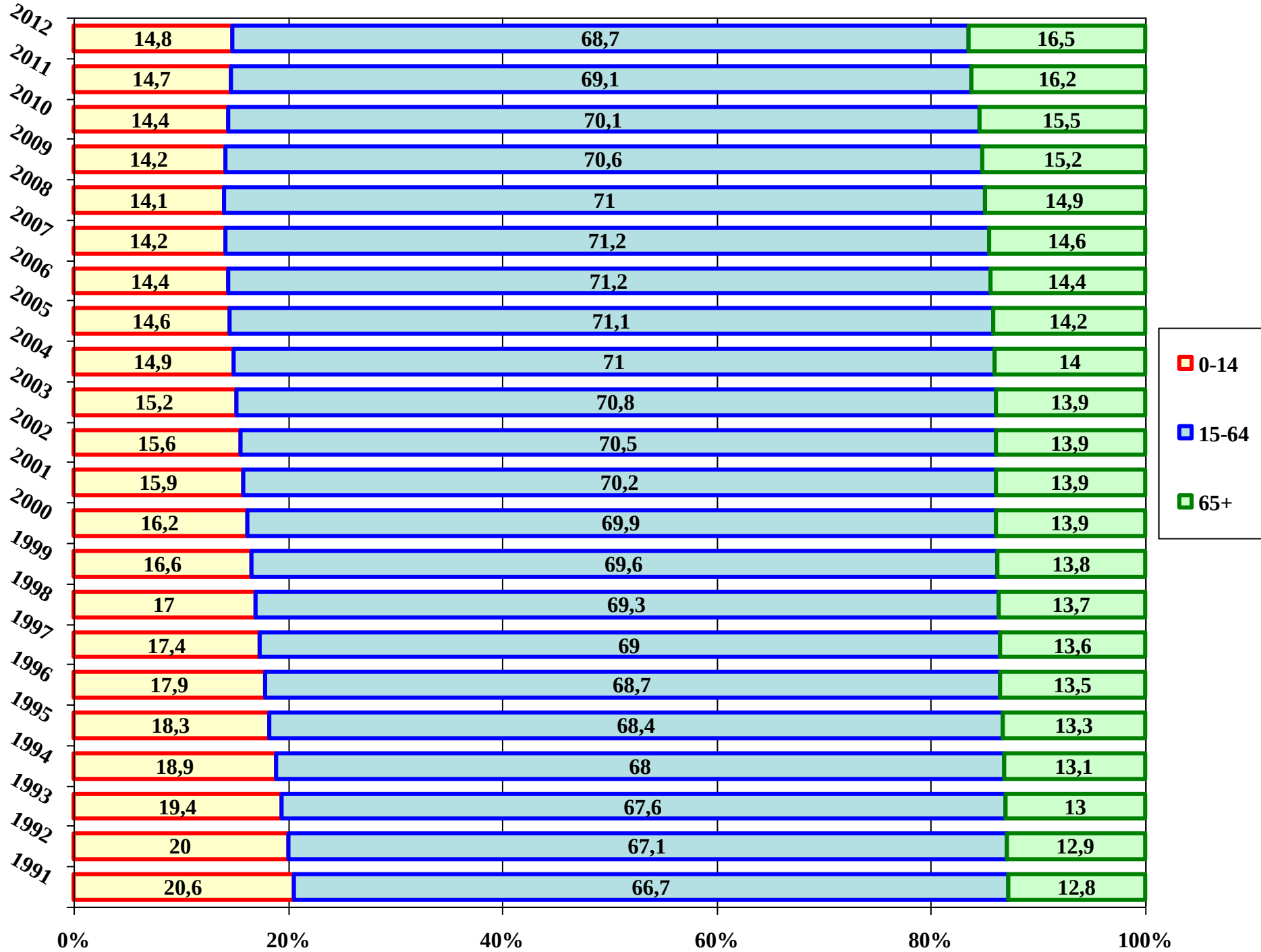

Epidemiologové a demografové uvádějí, že současní šedesátníci jsou biologicky zhruba o pět let mladší než šedesátiletí v předchozí generaci.

(Staudinger, Baumert, 2009)

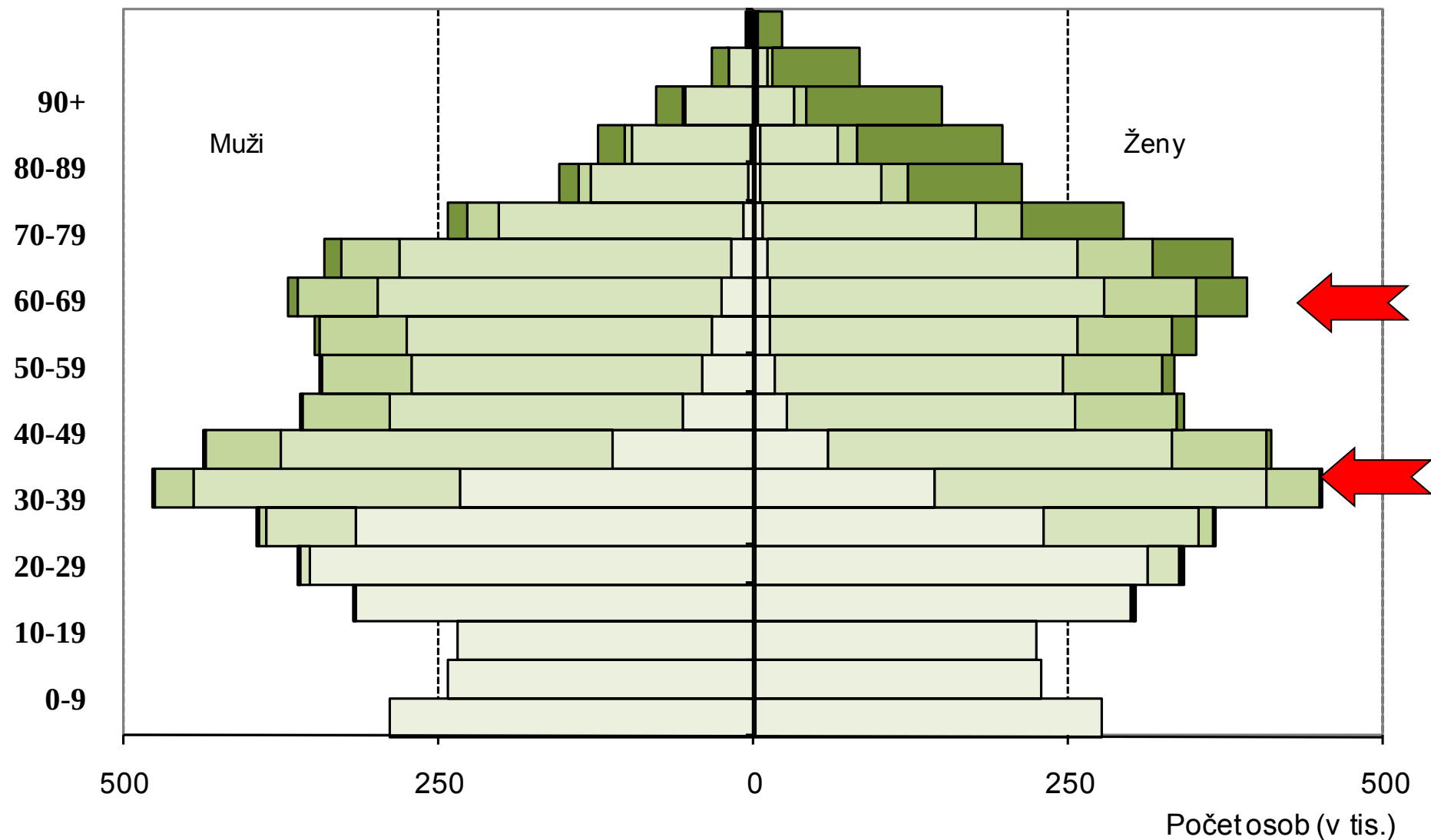

Prodlužování střední délky života je způsobeno skutečností, že lidé dříve častěji umírali v mladším věku. Maximální délka života proto zůstává bez výraznějších změn

Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu (Zdroj: ČSÚ)

Věk

□ Svobodné/í

■ Vdané/ženať

■ Rozvedené/í

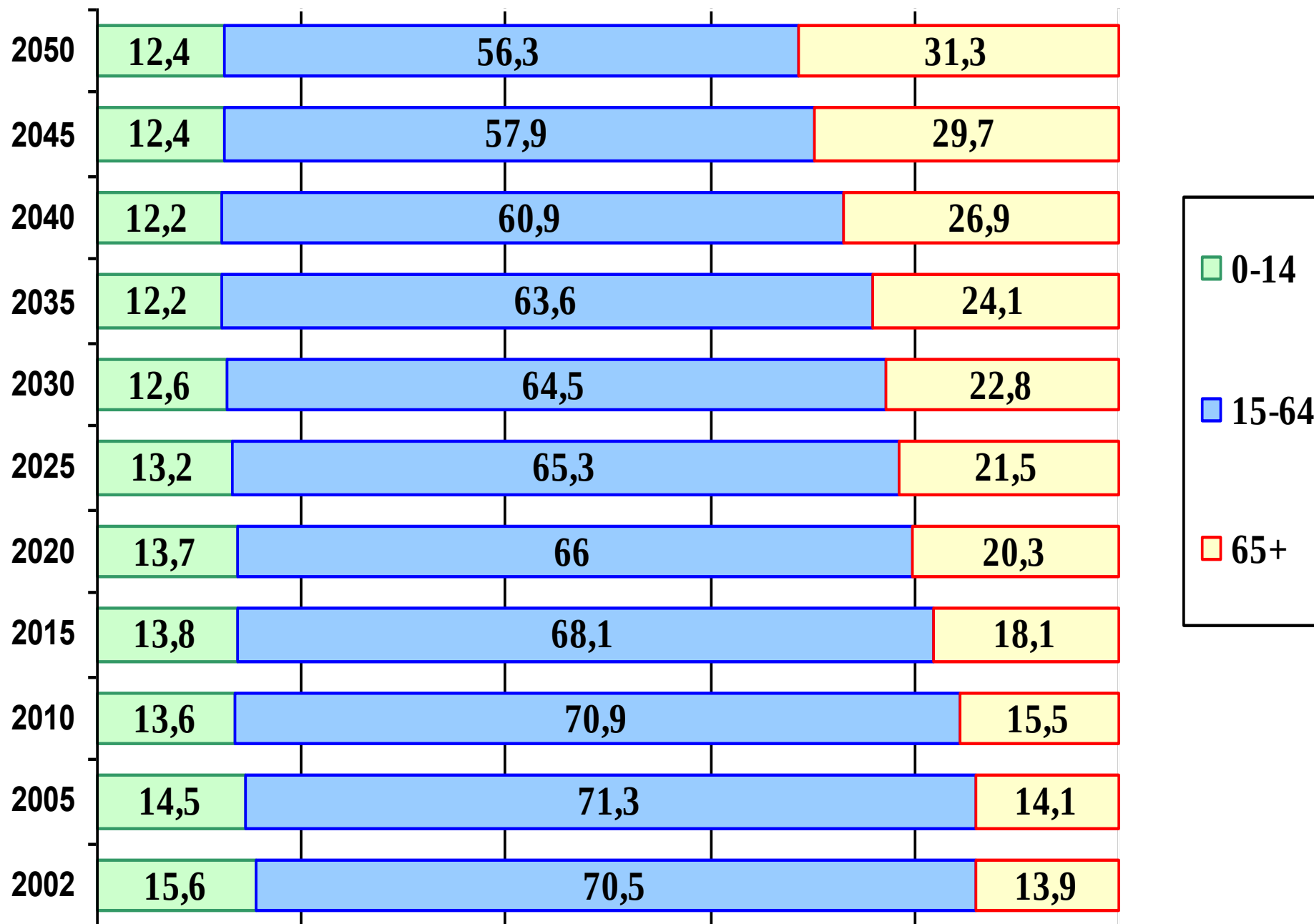
■ Ovdovělé/í

Projekce obyvatelstva v krajích a oblastech ČR do roku 2065 podle ČSÚ (*střední varianta*)

- ✓ převaha počtu seniorů nad dětmi se bude nadále prohlubovat
- ✓ v roce 2030 by mělo na 200 seniorů připadat 100 dětí, v roce 2065 má být poměr 245-254 seniorů na 100 dětí
- ✓ počet obyvatel by měl do poloviny století poklesnout o 1 mil., do konce století o 3 mil.
- ✓ podle Tomáše Fialy (VŠE) by se k udržení populační stability musely do konce století přistěhovat cca 4 mil. jedinců

Prognóza vývoje složení obyvatel ČR v letech 2002-2050 (v %)

AKTIVNÍ STÁRNUTÍ

- ➡ kořeny v 60. letech, především v USA
- ➡ zásadní rozvoje od 90. let, vliv Světové zdravotnické organizace (WHO): „zdravé stárnutí“
- ➡ podstatou je umožnit stárnoucím jedincům pokračovat v práci a dalších aktivitách v závislosti na jejich možnostech a kapacitě
- ➡ slovo „*aktivní*“ neznamena pouze aktivitu fyzickou a pracovní, ale celkovou účast na ekonomických, společenských, kulturních a občanských aktivitách
- ➡ uvědomění si práv starších občanů ve smyslu jejich nezávislosti, participace, důstojnosti, péče a osobního uplatnění
- ➡ cílem je jejich začlenění do společnosti, ve které jsou považováni za plnohodnotné občany

Výzvy a příležitosti

- ➡ Kontinuální zlepšování kvality života seniorů.
- ➡ Ve vyspělých zemích vlastní spotřebitelé starší 50 let až 75 % národního bohatství a realizují cca 50 % všech nákupů zboží střednědobého a dlouhodobého charakteru.
- ➡ Každá další generace vykazuje vyšší vzdělanostní a profesní úroveň v porovnání s generací předcházející.
- ➡ V oblasti služeb rapidně narůstá počet aktivit a výrobků, určených exkluzivně pro tuto cílovou skupinu (tzv. „*silver economy*“).

Stárnutí populace změnil ekonomiku

Jiří Vavroň

Česká společnost stárne. V současné době lidé ve věku 65 a více let, kterých je 1,64 miliónu, představují podle Českého statistického úřadu 16 procent všech obyvatel ČR. V roce 2060 by jich ale měla být už třetina, tedy přes tři milióny.

„Zvyšující se podíl generace 65+ na počtu obyvatel se projeví ve změnách ekonomiky, životního stylu, způsobu bytové výstavby, nabídky služeb, prodejnosti výrobků, zdravotnictví i na trhu práce,“ hodnotí ec experti.

Nynější stárnoucí generace je vzdělanější než ty předchozí, s jinými představami o životě a jeho způsobech po dosažení šedesátky. Rok od roku v ní roste zastoupení vysokoškoláků, jazykově i počítačově gramotných.

„Stárnoucí generace však není jednotnou skupinou se stejnými zájmy a potřebami,“ zdůrazňuje socioložka Jiřina Šiklová.

Nutnost změny v přístupu k zaměstnávání starších lidí znamenaly již okolní země.

„Doba adorace mladých pracovníků skončila,“ upozorňuje německý ekonom Thilo Sarrazin

ve studii Německo páchá sebevraždu.

Počty nabídek mladých pracovníků se v důsledku nízké porodnosti trvale snižují. Zaměstnavatelé tedy budou muset více zaměstnávat starší pracovníky,

Starší lidé budou představovat stále větší kupní sílu

jichž se dosud zbavovali. Plně nahradit chybějící pracovní síly přistěhovalci už není pro jejich neodpovídající kvalifikaci reálné, konstatuje studie.

Stále ještě pracuje 160 tisíc penzistů

Starší lidé budou představovat stále větší kupní sílu. Již dnes utrácení penzisté na tuzemském trhu přes 16 miliard korun měsíčně.

Na 160 tisíc seniorů vedle pobírání penzí stále ještě pracuje. Do důchodu odcházejí lidé s většími platy, než jaké pobírala předchozí generace. Proto bude dál stoupat i průměrný důchod, který dnes v ČR přesahuje 10 tisíc korun.

Prodlouží se navíc doba odchodu do penze, takže i starší lidé budou mít delší dobu dostatek finančních prostředků, které utratí nejen za léky, bydlení či potraviny. To podle sociologů změnil nároky na zboží.

Starší lidé budou požadovat jinou konstrukci aut, mobilů i počítačů. Změnit se bude muset také nabídka oděvů. Skončí situace, kdy starší člověk na sebe nedostane módní výrobek odpovídající velikostí, barev a materiálů.

„Stále pracuji, chci vypadat pěkně. Pořídít si ale skutečně elegantní módní výrobek je složité. V českých obchodech končí velká nabídka často velikostí 38, což rozhodně není velikost pro seniorky,“ říká pětadesátiletá Petra.

Obchodníci nedostatek velikostí i nabídky zdůvodňují tím, že jejich cílová skupina jsou ženy do 35 let. Ty však už za pár let

nebudou v nákupech převažující skupinou. Senioři se stanou zajímavou a početnou zákaznickou

na léky, lepidla na protézy či čisticí prostředky, rozhodně nebude stačit požadavkům výrobců a obchodníků.

Změnit se bude muset i způsob výstavby. Požadovány budou menší byty s dobrou přístupností.

Zvýší se tlak na síť obchodů i provozovny služeb. To se může stát zdrojem nových pracovních míst. Stárnutí populace tak může mít pozitivní účinek na snížení nezaměstnanosti.

Změnit to také politickou scénu

Větší životní zkušenosti stále početnější generace 65+ se odrazí nutně i v tom, že politici budou muset změnit způsoby komunikace a argumentace. Možná i proto někteří z nich naznačují, že by se měla snížit hranice pro získání aktivního volebního práva ze současných osmnácti let na nižší věk.

klie-
tenu,
lou, vy-
žadující i jiný
způsob propagace. Reklama zaměřená na seniory, která se v současnosti zaměřuje zejména

VSTŘÍCNĚ
VÁM
POMŮŽEME
V NESNÁZÍCH

Podíl generace 65+ na celkové populaci

stát	v procentech
Německo	20,6
Itálie	20,3
Švédsko	18,5
Rakousko	17,6
Francie	16,8
Velká Británie	16,6
Česká republika	15,8
Norsko	15,1
Slovensko	12,4

Zdroj: Eurostat

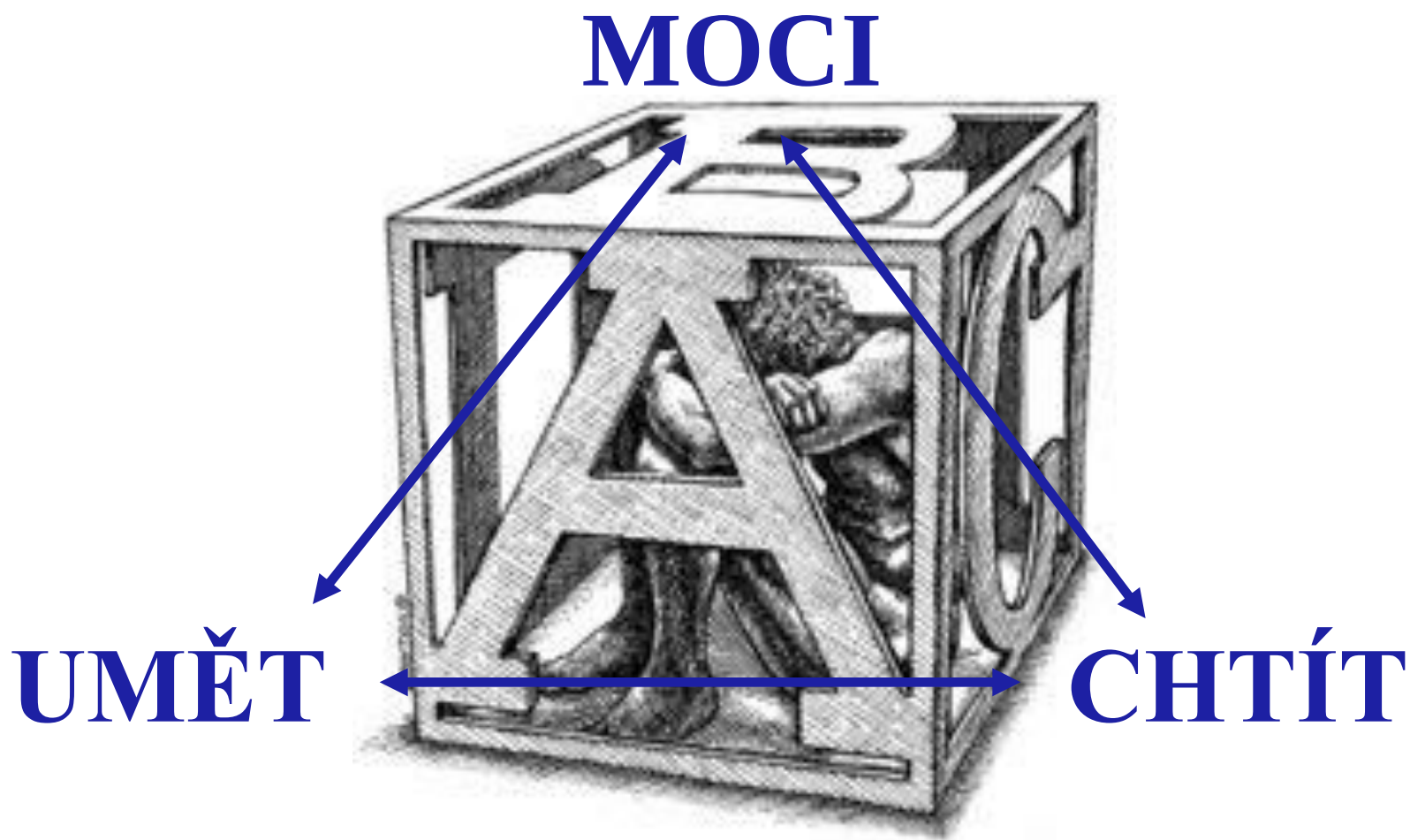
„Stárnoucí generace a její tlak na větší výdaje na zdravotní a sociální systém změnil tvář politiky i přerozdělování ve společnosti,“ potvrzují politologové.

Aktuální otázkou už nyní je, kdo by měl stavět menší byty pro starší občany a kde na to vzít. Zda se najdou soukromí investoři, schopní postavit byty za přijatelné ceny, nebo bude nutné výstavbu financovat ze státního rozpočtu a dotovat nájem.

**Jednou z oblastí, kde můžeme
vzrůstající zájem o problematiku seniorů
zaznamenat asi nezřetelněji, je sféra
edukačních aktivit.**

SENIORŮ SE UČIT MOHOU, ALE NEMUSEJÍ!!

Triáda

MOCI – UMĚT – CHTÍT

je platná pro všechny účastníky
edukačních aktivit:

KLIENTY

X

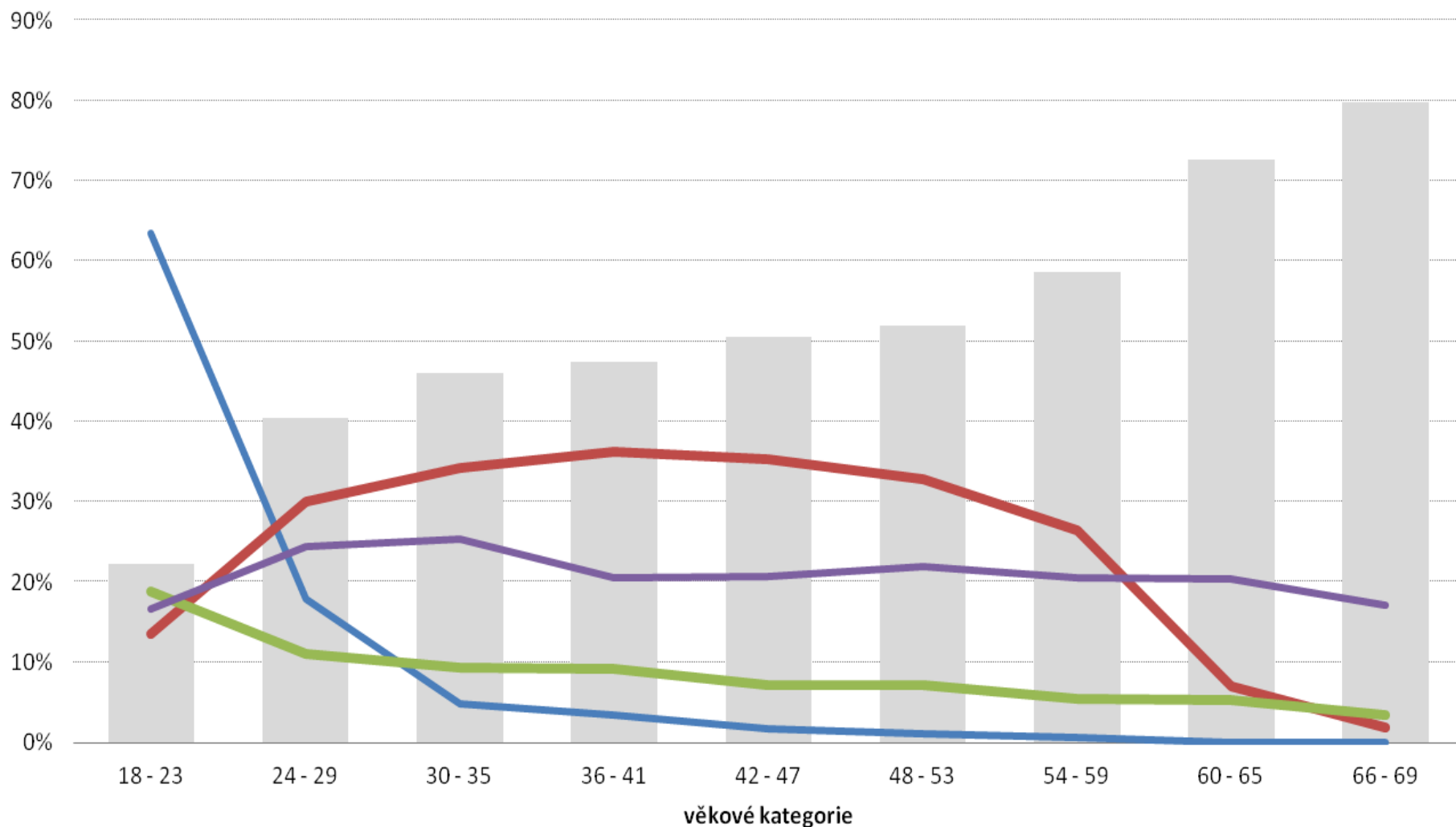
POSKYTOVATELE

Účast na neformálních vzdělávacích aktivitách v posledních 12 měsících (v %)

VĚK	ÚČAST	NEÚČAST
20-29	42	58
30-39	43	57
40-49	39	61
50-59	32	68
60-65	12	88

Účast ve vzdělávání a učení dle věku

neúčastnil se vzdělávání ani učení

pracovně orientované neformální vzdělávání

informální učení

formální vzdělávání

soukromě orientované neformální vzdělávání

SENIORŮ, KTERÉ ZNÁME ZE SVÝCH AKCÍ, NETVOŘÍ REPREZENTATIVNÍ VZOREK STARŠÍ POPULACE!!

ROLE VZDĚLÁVÁNÍ VE TŘETÍM VĚKU

- ☐ Saturace zájmových a poznávacích potřeb
- ☐ Aktivizace a udržení kognitivních i fyzických funkcí
- ☐ Osobní rozvoj a růst
- ☐ Kvalitní naplnění volného času
- ☐ Přizpůsobení se probíhajícím změnám
- ☐ Zprostředkování a udržování sociálních kontaktů
- ☐ Pochopení možností a omezení seniorského věku
- ☐ Změny postojů a chování nutných ke kvalitnímu a plnohodnotnému prožívání stáří
- ☐ ...

*Knihovny jsou tradičními
a historicky nejstaršími
institucemi dalšího vzdělávání!*

POZITIVA

- Tradice
- Zázemí
- Dostupnost
- Začlenění do komunity
- Serióznost
- Neziskový charakter
- Nadšení
- Vytvořené sítě
- ...

NEGATIVA

- Amatérismus
- Nesystémovost, nekoncepčnost
- Nedostatek financí
- Udržitelnost (vytvoření komunity)
- Nevhodné prostory a vybavení
- Nedostatek vhodných lektorů
- Podléhání trendům
- Malá propagace
- Nedostačující evaluace
- Zpochybňována role knihoven jako
vzdělávacích institucí
- Diagnostika cílových skupin
- Přecenění vlastních možností
- ...

VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ NEBO VZDĚLÁVÁNÍ PRO SENIORY ???

ANDRAGOGIKA

POTENCIÁLNÍ BARIÉRY

KOMUNIKAČNÍ

TECHNOLOGICKÉ

EMOCIONÁLNÍ

PROSTOROVÉ

MEZIGENERAČNÍ

KULTURNÍ

INSTITUCIONÁLNÍ

SMYSLOVÉ

FINANČNÍ

POLITICKÉ

SOCIÁLNÍ

DIDAKTICKÉ

PSYCHICKÉ

KULTURNÍ

GENDEROVÉ

ZDRAVOTNÍ

...

Rozvíjení schopnosti učit se je velmi různorodý proces, který ovlivňují aspekty:

- **fyzické** (*věk, pohlaví, zdraví*)
- **kognitivní** (*intelligence, styl učení*)
- **afektivní** (*postoje, motivace, potřeby*)
- **sociální** (*vzdělání, rodina, společnost*)

Poznání zákonitostí procesu učení je nezbytným předpokladem dosažení úspěchu v učení

Na schopnost učit se působí následující osobnostní dispozice:

- ✓ Paměť
- ✓ Vůle k učení
- ✓ Motivace
- ✓ Kapacita intelektu
- ✓ Lehkost nebo obtížnost učení
- ✓ Trvanlivost učení

DOSTUPNOST

Senioři vyhledávající nabídku edukačních aktivit a navštěvující vybrané instituce

X

Aktivy následující seniory a odehrávající se v jim blízkém a konformním prostředí

- ➡ **přístupnost staveb:** užívání staveb, volný pohyb, odstraňování bariér, zabránění vzniku nových
- ➡ **dopravní přístupnost:** bezbariérovost, dostupnost, jízdní řády, signalizační a informační prostředky
- ➡ **přístupnost informací:** dostupnost, povědomí, digitalizace, srozumitelnost
- ➡ **prostorová organizace:** místa na odpočinek, opory, protiskluzové a stabilizační prvky, vzdálenost (max. 350-450 m bez zastávky), prahy, schody, úzké dveře, nízký nábytek
- ➡ **smyslové podněty:** intenzita osvětlení, hlasitost výkladu, přiměřená velikost, kontrast a grafika učebních materiálů

Děkuji vám za pozornost !

michal.serak@ff.cuni.cz